

УДК 378.143
DOI: 10.24144/2524-0609.2018.43.192-195

Нанівська Лідія Леонідівна
аспірант заочної форми навчання
кафедра педагогіки
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного
м.Хмельницький, Україна
roman_nani@ukr.net
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-8922-8241>

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

Анотація. В контексті сучасної освіти іншомовна підготовка у військових навчальних закладах повинна бути спрямована на активізацію практичного застосування отриманих знань в умовах, що потребують навичок іншомовного спілкування. Метою статті є виявлення особливостей комунікативної компетентності у процесі підготовки майбутніх офіцерів. Було використано теоретичні методи дослідження, зокрема, аналіз і вивчення педагогічної, методичної та спеціальної літератури, інформаційних джерел з проблеми дослідження; аналіз практик викладання іноземної мови у підготовці майбутніх офіцерів. Результати опрацювання наукових джерел виявило, що існують різні підходи до поняття «компетенція» і «компетентність». В контексті вивчення іноземної мови майбутніми офіцерами розглядається поняття іншомовної комунікативної компетентності. До особливостей комунікативної компетентності майбутніх офіцерів віднесено такі аспекти: мовний; військово-термінологічний; лінгвокраїнознавчий. З цією метою на заняттях іноземної мови з курсантами впроваджуємо інтенсивні методи навчання.

Ключові слова: компетентність; компетенція; майбутніх офіцери; іншомовна комунікативна компетентність; ключові компетентності.

Вступ. Вивчення іноземних мов як частина іншомовної комунікативної компетентності для професійного становлення сучасних офіцерів відіграє вагомую роль у розвитку їх комунікативних умінь взагалі. Адаже це характеризує підготовку майбутніх військових фахівців до мовленнєвого спілкування, що виражається у вміннях адекватно висловлювати свої думки та розуміти співрозмовника у реальній ситуації (Гришкова, 2007). Саме тому в контексті сучасної освіти іншомовна підготовка у військових навчальних закладах повинна бути спрямована не на адаптацію слухачів до соціальних змін, а для активного впливу на них, практичного застосування отриманих знань в умовах, що потребують навичок іншомовного спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми комунікативної компетентності у процесі іншомовної підготовки взагалі, та тим змінам, що вимагає від навчально-виховного процесу розвиток потреб суспільства, розглядали у дослідженнях Л. Биркун, О. Вишневецького, І. Зимньої, Ю. Пассова, Т. Сірик; мовленнєву компетенцію як складову фахової професійної компетентності вивчали Н. Завиченко, С. Макаренко, О. Нецерет, Ю. Паскевська, Н. Шевченко, Н. Шацька; окремі питання розвитку іншомовної комунікативної компетентності висвітлювали у своїх працях І. Бім, М. Вятютнев, Н. Гез, А. Маркова, Р. Мільруд, Л. Мітіна, Дж. Савіньон, В. Сафонова, А. Хуторський, Н. Хомський, Д. Хаймс.

Метою статті є виявлення особливостей комунікативної компетентності у процесі підготовки майбутніх офіцерів. **Завдання дослідження** передбачає розглянути поняття іншомовної компетентності в контексті комунікативної компетентності у майбутніх офіцерів та дослідити особливості її формування. Для вирішення поставлених завдань було використано теоретичні **методи дослідження**, зокрема, аналіз і вивчення психолого-педагогічної, методичної та спеціальної літератури, інформаційних джерел з проблеми дослідження; аналіз практик викладання іноземної мови у підготовці майбутніх офіцерів.

Виклад основного матеріалу. Дослідники по різному трактують поняття «компетенція» і «компетентність». Так, ми притримуємося думки В. Са-

фонова та А. Хуторського, які розділяють їх, розглядають «компетентність» як володіння особистістю можливостей до ведення певної практичної діяльності, а «компетенцію» – як змістовний компонент таких можливостей у вигляді знань, умінь та навичок (Хуторський, 2003). Іншими словами, компетенцію ми можемо розглядати як визначену вимогу або норму освітньої підготовки майбутнього фахівця, а компетентність – як його фактичні сформовані особистісні професійно значущі якості та досвід діяльності.

По відношенню до іншомовної підготовки ми можемо трактувати компетентність як систему знань, умінь та навичок, що дозволяють успішно використовувати іноземну мову як у фаховій діяльності, так і у подальшому саморозвитку особистості. Іншомовну комунікативну компетентність дослідники розглядають як інтегральну характеристику професійної діяльності фахівця, що включає такі складові: діяльнісна, тобто уміння, знання, навички, що безпосередньо допомагають у здійсненні фахової діяльності; комунікативна, до якої входять уміння, знання та навички, що дозволяють здійснювати професійне спілкування (Єфімова, 2014; Лозинський, 2015).

Детальна характеристика комунікативної компетентності використовується Л. Бахманом, що розглядає її як «комунікативну мовну діяльність», до складу якої входять такі ключові компетенції:

- 1) мовна (або лінгвістична), тобто мовлення на основі отриманого знання про мову як систему;
- 2) дискурсивну (зв'язаність, логічність, організація мови);
- 3) прагматичну (вміння передати комунікативний зміст відповідно до соціального контексту);
- 4) розмовну (вміння говорити без напруги, в природному темпі, без тривалих пауз для пошуку мовних форм);
- 5) соціально-лінгвістичну (вміння вибирати мовні форми);
- 6) стратегічну (вміння використовувати комунікативні стратегії для компенсації відсутніх знань в умовах реального мовного спілкування);
- 7) мовно-мислительну (готовність до створення комунікативного змісту в результаті мовно-мисли-

тельної діяльності) (Bachman, 1990).

Серед дослідників немає єдиної думки щодо компонентного складу комунікативної компетентності. Науковці J.Lowuck, P. de Potter, J.Elen та ін. включають до нього: граматичну; соціолінгвістичну; дискурсивну; стратегічну компетенції (Keen, 1992).

В той же час інші (наприклад, Р. П. Мільруд) виділяють серед її основних компонентів такі: граматичний, що включає знання граматики, лексики та фонетики; прагматичний, тобто знання того, що краще казати в певних ситуаціях та певним співрозмовникам; стратегічний, що складається зі знань та умінь вести розмову в різних обставинах; соціокультурний, тобто знання етикету та менталітету різних національностей та соціальних шарів суспільства.

До складників іншомовної комунікативної компетентності, що пропонується П. Дуайеном, включені наступні компоненти: компетенція в мовленні; компетенція в письмі; компетенція в аудіюванні; компетенція в читанні.

Складники комунікативної компетентності за С. Савіньона подаються як «перевернута піраміда», що містить граматичну, дискурсивну, стратегічну і соціокультурну компетенції як бокових граней, демонструє розширення комунікативної компетенції особистості через практику і досвід у зростаючому колі комунікативних контекстів і подій, що складають основу цієї піраміди (Savignon, 1997).

Відтак, зарубіжні наукові теорії стосуються здебільшого двох видів компетенції – мовної та комунікативної.

У працях науковців показано, що військова освіта є процесом становлення і розвитку військовослужбовця з врахуванням його практичного досвіду. Військова освіта володіє певними особливостями, адже вона формує особистість захисника Вітчизни, який присвятив себе військовій службі. охороні державного кордону, захисту своїх співвітчизників. Важливе місце у цьому процесі займає комунікація між військовими фахівцями різних держав. Тому значна увага має бути приділена формуванню комунікативної компетентності військовослужбовців і, в першу чергу, офіцерів. А для того майбутнім офіцерам потрібно опанувати культуру мову, культуру іншої держави, тому на це звертають увагу у процесі фахової підготовки. Процес оволодіння мовою та її культурою завжди пов'язаний із набуттям навичок читання, мовлення, письмо, аудіювання. На кожному етапі розвитку освіти висувуються нові правила і вимоги, але класичні залишаються постійними. Нове розвивається на їх основі. Зі зміною зовнішньо політичного курсу держави, розширення співдружності між різними державами, вимагає розвитку полікультурності, багатомовності, проявляється необхідність у володінні декількома іноземними мовами.

Військова лексика володіє певною лінгвістичною особливістю з переосмисленням наявних у мові виразів на військовий лад. Це пов'язане з тим, що крім розмовної мови є мова військових команд, які повинні знати всі військовослужбовці. Тобто, в такій мові є свої терміни, які не вживаються цивільними громадянами: військові поняття, пов'язані зі збройними силами, військовою справою, війною, науково-технічні військові поняття, засекречені терміни. Значна роль при цьому відведена особливостям англословно-аутентичного мовлення військовослужбовців, яке використовується при спілкуванні зі службовцями НАТО. Найважче відбувалося прийняття на слух військової термінології, тому значна увага приділялася саме цьому виду діяльності і вправам, які цьому сприяють (Балабін, 2002). Сучасна військова лексика

знає постійних змін. Готуючи майбутніх офіцерів сухопутних військ до спілкування з представниками сил НАТО, ми враховували, що основною мовою є англійська. Особливо це стосується американської військової та військово-технічної термінології. Її особливо швидко змінюють саме тому, що нею користуються велика кількість представників інших держав. Розширення значень різних термінів пов'язано також з реорганізацією видів збройних сил, нових видів озброєння й бойової техніки, розробкою нових стратегічних планів (Василенко, 2009, с.152). А це все впливає на підвищення комунікативної компетентності майбутніх офіцерів. Тому питанню формування комунікативної компетентності майбутніх офіцерів сухопутних військ приділяється багато уваги на заняттях з іноземної мови.

З цією метою на заняттях іноземної мови у Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного з курсантами впроваджуємо інтенсивні методи навчання. Всі методи рівномірно розподіляються між періодами підготовки. Підготовка розпочинається в другому семестрі другого курсу та закінчується в першому семестрі четвертого курсу відповідно. У відповідності з навчальним планом та спрощуючи виклад зазначимо що три пари на тиждень (шість годин занять під керівництвом викладача) показали кращі результати проти попереднього підходу. Підсилюють якість підготовки з іноземної мови організовані перед випуском обов'язкові факультативні (вони зараховуються в переддипломну практику (не менше двох годин на тиждень), що дозволило покращити результати складання державного екзамену з іноземної мови.

На кафедрі іноземних мов дійшли висновку, що інтенсивний метод навчання курсантів при загальному навантаженні в 504 години (300 аудиторних) потрібно вважати одним з найефективніших способів вивчення іноземної мови у військових закладах вищої освіти, що дозволяє підготувати випускника військового закладу вищої освіти, який володіє іноземною мовою на рівні мовної компетенції СМР 2 (стандартизований мовленнєвий рівень, та званий "обмежено-робочий" або "функціональний" за класифікацією НАТО). Весь обсяг часу розподілити на 4,5,6,7 семестр навчання (2, 3, 4-й курси) у відповідності до навчальних планів кожної спеціальності.

Серед методів навчання іноземній мові найкращі результати були виявлені при застосуванні комунікативного методу. Ми це пояснюємо тим, що його можна розділити на три складові: 1) складова, що відповідає за мовний аспект; 2) складова, що є військово-термінологічним курсом. Курс триває один семестр; 3) складова, яка відображає лінгвокраїнознавчий курс.

Значну увагу ми приділяємо самостійній роботі з іншомовною літературою. Для цього створений Центр мовної самопідготовки – "Британська Рада" (British Council), яка функціонує у Львівській академії Сухопутних військ, який працює з 2003 року.

У Центрі навчаються як військовослужбовці так і викладачі, курсанти академії. Слухачам курсів мовної підготовки надають методичну, консультаційну та довідкову допомогу у вивченні англійської мови.

Слухачі мають можливість займати приміщення, технічні ресурси та навчально-методичні матеріали Центру та їх використовувати в першій половині дня для проведення занять викладачами кафедри, а в другій половині дня – для забезпечення індивідуальних потреб в удосконаленні мовних навичок курсантів та слухачів мовних курсів під час самопідготовки, та викладачами кафедр академії з метою підготовки

до занять. Центр самопідготовки забезпечений необхідними матеріалами для вивчення та покращення рівня мовної підготовки з усіх мовних навичок, а саме читання, аудіювання, письма, та говоріння, що відповідає структурі екзамену STANAG 6001 (класифікація НАТО).

Увесь навчальний процес підпорядкований трьом складовим. Перша – мовний аспект (чотири семестри поспіль курсанти вчаться розмовляти, слухати та писати іноземною мовою). Друга складова курсу – військово-термінологічний курс (військовий переклад), який крім цього включає в себе ознайомчий курс з військово-політичним блоком НАТО, та основи ділової англійської мови. Курс триває один семестр. Наступна складова – лінгвокраїнознавчий курс, який триває один семестр (англійською мовою вивчається країна-носіє мови (Велика Британія, США)). На кафедрі є відповідне методичне забезпечення, роз-

роблене на базі найновіших навчальних технологій.

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні висновки, що існують різні підходи до поняття «компетенція» і «компетентність». В контексті вивчення іноземної мови майбутніми офіцерами розглядається поняття іноземної комунікативної компетентності. Іноземну комунікативну компетентність розуміємо, як інтегральну характеристику професійної діяльності фахівця, що включає такі складові: діяльнісна, тобто уміння, знання, навички, що безпосередньо допомагають у здійсненні фахової діяльності; комунікативна, до якої входять уміння, знання та навички, що дозволяють здійснювати професійне спілкування. До особливостей комунікативної компетентності майбутніх офіцерів віднесено такі аспекти: мовний; військово-термінологічний; лінгвокраїнознавчий.

Список використаної літератури

- Балабін В.В. *Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу*. К.: Логос, 2002. 315 с.
 Василенко Д.В. *Військова лексика англійської мови ХХ–початку ХХІ століття*. Горлівка: Вид-во ГДПІМ, 2009. 220 с.
 Гришкова Р.О. *Формування іноземної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей*: Монографія. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. 424 с.
 Єфімова О.М. *Формування іноземної комунікативної компетентності курсантів вищих військових навчальних закладів*: автореферат дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О. М. Єфімова; наук. кер. М. Б. Євтух; М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2014. 23 с.
 Лозинський П.І. Проблеми підвищення професійної комунікативної компетентності майбутнього офіцера // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологічна»*. Випуск 52. 2015. С. 160-162.
 Хуторський А.В. Ключевые компетенции как компонент личностноориентированного образования // *Народное образование*. 2003. №2. С.50–60.
 Bachman L. *Fundamental Considerations in Language Testing*. Oxford: Oxford University Press, 1990. 408 p.
 Keen. K. *Competence: What is it and how can it be developed?* / In J. Lowyck, P. de Potter, & J. Elen (Eds.). Brussels: IBM Education Center, 1992. P.111–122.
 Savignon S.J. *Communicative Competence: Theory and Classroom Practice*. 2nd ed. New York: McGraw-Hill, 1997. 272 p.

References

- Bachman, L. (1990). *Fundamental Considerations in Language Testing*. Oxford: Oxford University Press.
 Balabin, V.V. (2002). *Suchasnyj amerykanskij vijskovyj sleng yak problema perekladu [Modern American military slang as a translation problem]*. Kyiv: Logos. [in Ukrainian].
 Gryshkova, R.O. (2007). *Formuvannya inshomovnoyi sociokulturnoyi kompetencyi studentiv nefilologichnykh specialnostey [Formation of foreign-language socio-cultural competence of students of non-philology specialties]*. Mykolayiv: Vyd-vo MDGU im. Petra Mogyly. [in Ukrainian].
 Keen, K. (1992). *Competence: What is it and how can it be developed?* (pp.111–122) / In J. Lowyck, P. De Potter, & J. Elen (Eds.). (1992). Brussels: IBM Education Center.
 Khutorskyj, A.V. (2003). Klyuchevye kompetencyy kak komponent lychnostnooryentirovannogo obrazovanyya [Key competencies as a component of a person-oriented education]. *Narodnoe obrazovanye*, 2, 50–60. [in Russian].
 Lozynskyj, P. I. (2015). Problemy pidvyshhennya profesijnoyi komunikatyvnoyi kompetentnosti majbutnogo oficera [Problems of increasing the professional communicative competence of the future officer]. *Naukovi zapysky Nacionalnogo universytetu «Ostrozka akademiya»: Seriya «Filologichna»*, 52, 160-162. [in Ukrainian].
 Savignon, S.J. (1997). *Communicative Competence: Theory and Classroom Practice*. New York: McGraw-Hill.
 Vasylenko, D.V. (2009). *Vijskova leksyka anglijskoyi movy ХХ–pochatku ХХІ stolittya [Military vocabulary of the English language of the XX-XXI centuries]*. Gorlivka: Vyd-vo GDPIIM. [in Ukrainian].
 Yefimova, O.M. (2014). *Formuvannya inshomovnoyi komunikatyvnoyi kompetentnosti kursantiv vyshhykh vijskovykh navchalnykh zakladiv [Formation of foreign communication skills of cadets of higher military educational institutions]*. *Extended Abstract of Candidate Thesis*. Kyiv: National Pedagogical University named after M. Dragomanov. [in Ukrainian].

Рецензент: докт. пед. наук, доц. Романишина О. Я.

Стаття надійшла до редакції 23.10.2018 р.

Стаття прийнята до друку 28.10.2018 р.

Нанивская Лидия

аспирант заочной формы обучения
кафедра педагогики

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Национальная академия сухопутных войск имени гетмана Петра Сагайдачного
г.Хмельницький, Украина

ОСОБЕННОСТИ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ

Аннотация. В контексте современного образования иноязычная подготовка в военных учебных заведениях должна быть направлена на активизацию практического применения знаний иноязычного общения. Целью статьи является выявление особенностей коммуникативной компетентности в процессе подготовки

будущих офицеров. Были использованы теоретические методы исследования, в частности, анализ и изучение педагогической, методической и специальной литературы, информационных источников по проблеме исследования; анализ практик преподавания иностранного языка в подготовке будущих офицеров. Результаты обработки научных источников показали, что существуют различные подходы к понятиям «компетенция» и «компетентность». В контексте изучения иностранного языка будущими офицерами рассматривается понятие иноязычной коммуникативной компетентности. К особенностям коммуникативной компетентности будущих офицеров отнесены следующие аспекты: языковой; военно-терминологический; лингвострановедческий. С этой целью на занятиях иностранного языка с курсантами внедряем интенсивные методы обучения.

Ключевые слова: компетентность; компетенция; будущих офицеров; иноязычная коммуникативная компетентность; ключевые компетентности.

Nanivska Lidia

PhD student

Department of Pedagogy

Khmelnytsk Humanitarian Pedagogical Academy

National Academy of Land Forces named after Hetman Petro Sagaidachnyi

Kmelnytskyi, Ukraine

PARTICULARITIES OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE OFFICERS

Abstract. In the context of the modern education the foreign language training in military educational institutions should be aimed at activation the practical application of the obtained knowledge within the conditions that need the skills of foreign language communication. The purpose of the article is to identify the features of communicative competence in the training process of future officers. Scientific methods used: theoretical, in particular, analysis and study of pedagogical, methodical and special literature, information sources on the research problem; analysis of the practice of teaching a foreign language in the preparation of future officers. The results of the study of scientific sources revealed that there are different approaches to concept of “competency” and “competence”. The concept of foreign language communication competence is considered in the context of studying a foreign language by future officers. Foreign language communication competence is understood as integral characteristic of professional activity of expert which includes the following components: - activitive, namely skills and knowledge, which direct help in the realization of the expert activities; – communicative, which consist of skills and knowledge, that allow to carry out the professional communication. Military lexis has a certain linguistic peculiarity with a rethinking of existing expressions in the military way. A significant role here is given to the peculiarities of the English-speaking authentic speech of servicemen, which is used when communicating with NATO officials. The hardest was the listening comprehension of military terminology, so much attention was paid to this kind of activity and exercises that contribute to this. Therefore, the features of communicative competence of future officers include the following aspects: language; military terminology; linguo-crosscultural. For this purpose, we introduce intensive teaching methods in foreign language classes with cadets.

Key words: competence; competency; future officers; foreign language communicative competence; key competencies.